

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Maskulinitet och våldtäkt:

Ett samhällsproblem

Malin Holmgren

Handledare: Glenn Svedin

C-uppsats 15 hp

Avdelningen för samhällsvetenskap - Kriminologi

Mittuniversitetet

Maskulinitet och våldtäkt: Ett samhällsproblem

Malin Holmgren

Sammanfattning

Bakgrund: Det finns olika definitioner på vad som är en stereotypisk våldtäkt och vart den begås. Den klassiska stereotypen är då förövaren använder mycket våld och attackerar offret på en avlägsen plats. Den mer moderna stereotypen utförs dock av en bekant till offret, sker sällan utomhus och det förekommer lite fysiskt våld. Våldtäkten kan bli våldsamt exempelvis om offret gör motstånd, vilket kan kräva grövre våld från förövarens sida. Aggression är ofta kopplat till manlighet och män är uppvuxna med den klassiska stereotypen om våldtäkt. Syftet med denna studie var att analysera och belysa förekomsten och användandet av fysiskt våld vid våldtäkter. **Metod:** Studien utfördes främst med kvantitativ metod, som är tillämpligt när det ska förekomma en beskrivning av en omfattning eller frekvensen av något. Det kommer även vara inslag av kvalitativ data för att exemplifiera vissa aspekter ur domstolsbesluten. Urvalet för denna studie är brottsmål med män som begått våldtäkt och dömts för detta. Det utfördes skillnadstester med chi-två test för att beräkna den data som insamlats. **Resultat:** Analysen visade signifikant skillnad i användandet av det fysiska våldet beroende på relationen mellan offer och förövare samt vid analysen kring det fysiska våldet och påföljden, medan det fysiska våldet i samband med plats, alkohol/narkotika eller ålder förövaren inte visade någon signifikans. **Slutsats:** Det finns studier som visar att maskulinitet är något som är skapat av samhället. Det medför att män växer upp med inställningen att en man måste vara maskulin, vilket är problematiskt. Dagens forskning kring maskulinitet och våldtäkt bör därför undersökas vidare, då detta är en viktig samhällsfråga.

Nyckelord: *Våldtäkt, Manlighet, Stereotypisk våldtäkt, Fysiskt våld, Kriminalitet, Alkohol*

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	1
1.1 Inledning	1
1.2 Våldtäkt i lagstiftningen	2
1.3 Tidigare forskning	4
1.3.1 Våldtäkt idag	4
1.3.2 Stereotypisk våldtäkt	5
1.3.3 Våldtäktsmyter	7
1.4 Teoretiska utgångspunkter	9
1.5 Syfte och frågeställningar	11
2. Metod.....	11
2.1 Material	12
2.2 Deltagare	12
2.3 Procedur	13
2.4 Analys	14
2.5 Etik.....	14
3. Resultat	15
3.1 Fysiska våldet och platsen för våldtäkten.....	15
3.2 Fysiskt våld och relationen mellan förövare och offer	16
3.3 Fysiskt våld och gärningsmannens ålder	18
3.4 Fysiskt våld och förövarens alkohol/narkotikaanvändning	20
3.5 Fysiskt våld och påföljden	21
4. Diskussion	22
4.1 Metoddiskussion.....	27
4.2 Slutsats.....	28
Referenser	28

1. Bakgrund

1.1 Inledning

Alla människor i Sverige har rätt att bestämma över sin egen sexualitet och sin egen kropp (NCK, 2013). Förr ansågs brottet våldtäkt vara ett så pass allvarligt brott att man kunde dömas till döden om man ansågs vara skyldig (Bergenlöv, Lindstedt Cronberg & Österberg, 2002). Brottet anses fortfarande vara allvarligt men påföljden har ändrats till fängelse. Sexualbrott är annorlunda från andra typer av överfall (Weis och Borges, 1973; Bergenlöv et al, 2002). Sexualbrott i allmänhet drabbar offrets psykiska, fysiska och den sociala personligheten, men våldtäkter består ofta av mer aggressiva och fientliga drag än vid andra typer av sexualbrott (Weis och Borges, 1973).

Clay-Warner och McMahon-Howard (2009) diskuterar att det finns olika stereotyper av våldtäkt. I denna studie kommer fokus ligga på två av dessa, den moderna och den klassiska. I den moderna stereotypen diskuterar Anderson (2010) att de flesta våldtäkter utförs av en bekant till offret och att det inte förekommer fysiskt våld, tillhyggen eller hot om livet. Våldtäkten sker sällan utomhus, utan i ens eget hem, hos en vän eller en bekant och ingen misshandel förekommer. Förövaren brukar finna att muntligt tvång samt kroppslig påtryckning är tillräckligt för att begå våldtäkten (Anderson, 2010). Schuller och Stewart (2000) menar även att forskare visat att alkohol förekommer i flertal studier i samband med sexualbrott, och att alkohol förekommer mellan en tredjedel upp till tre fjärdedelar av alla sexualbrott. Schuller och Stewart menar även att majoriteten av de våldtäkter som sker på college är influerade av alkohol.

När Clay-Warner och McMahon-Howard (2007) beskriver den stereotypiska våldtäkten, det vill säga den klassiska stereotypen enligt denna studie, menar de att förövaren då använder mycket våld och attackerar offret på en avlägsen plats eller bryter sig in i hennes hus och våldför sig på henne. De senaste fyrtio åren har det dock skett en större ökning av våldtäkt utförd av en främling och med inslag av yttre våld, men fortfarande är inte det den vanligaste typen av våldtäkt (Anderson, 2010).

En vanlig reaktion hos kvinnor när de blivit utsatta för en våldtäkt är att de förlamas av rädsla (Weis & Borges, 1973). De inser att förövaren har fysiskt och psykiskt övertag vilket förstärker deras rädsla och hindrar dem från att värja sig (Weis & Borges, 1973). Särskilt svårt blir det för den drabbade om förövaren på något vis är bekant med offret, då offret kan bli osäker kring om det verkligen var en våldtäkt eller inte.

1.2 Våldtäkt i lagstiftningen

Sexualbrott är ett samlingsbegrepp för brott som finns i brottsbalken (BrB) i kapitel 6. Sammanlagt är det 12 paragrafer som rubricerar de olika sexualbrotten. Sexualbrottslagen (Lag 2013:365) inkluderar våldtäkt, sexuellt utnyttjande, grov våldtäkt, sexuellt tvång, våldtäkt mot barn, människohandel, sexuellt ofredande och köp av sexuell tjänst. Under 1962 antogs en ny brottsbalk, som började gälla år 1965. I den lades till att en våldtäkt kan begås både inom och utom äktenskap (Anderson, 2010; Sutorius och Kaldal, 2003). Det ansågs som en förmildrande omständighet om våldtäkten begicks inom äktenskapet. Brottet ansågs då vara mindre grovt (Anderson, 2010).

Synen på sex liberaliserades mellan 1960 och 1970, vilket ledde till en mer öppen syn på sex utom äktenskapet (Bergenlöv et al, 2002). Det ansågs även acceptabelt att ha tillfälliga partners för både män och kvinnor. Samtidigt kom en sexualbrottsutredning, som förespråkade en mildare syn på sexuella övergrepp. Utredningen ville ersätta fängelsestraff som påföljd med bötestraff eller samhällstjänst (Bergenlöv et al, 2002). Detta förslag fick dock omfattande kritik, och förslaget genomfördes aldrig. 1982 slogs det fast att fokus ska ligga på gärningsmannen och inte på offret. Det skulle även sakna betydelse vad offret och förövaren hade haft för relation innan våldtäkten, vilket medförde att kvinnan erkändes fullständig sexuell integritet två år senare. Detta år förändrades även våldtäktsbrottet till ett könsneutralt brott. Nu kunde även homosexuella och kvinnor som våldtar män dömas för våldtäkt (Bergenlöv et al, 2002; NCK, 2013).

År 2005 ändrades definitionen av våldtäkt i lagen, vilket ökade antalet anmälningar (NCK, 2013). Efter mars 2005 tar man även hänsyn till de fall då alkohol finns med i bilden, vilket kan ha orsakat att offret inte kan värja sig eller säga nej. Tidigare räknades

inte detta som våldtäkt, utan det skulle då vara gärningsmannen som tvingat i offret antingen alkohol eller droger. Numera innefattas även en person som är oförmögen till samtycke av sexuella handlingar under rubriceringen våldtäkt. I juli 2013 ändrades sexualbrottslagen igen. Den nya lagskärpningen innebar att om offret reagerar med passivitet omfattas detta inom begreppet våldtäkt. Detta förstärkte skyddet för den personliga sexuella integriteten och för den sexuella självbestämmanderätten (NCK, 2013).

Sarnecki (2009) menar att enligt den svenska lagstiftningen måste en sexuell akt innehålla någon typ av våld för att det skall klassas som våldtäkt. För att våldtäkt juridiskt ska föreligga ska gärningsmannen tvinga sig till en sexuell handling av offret, vilket kan ha skett genom olika typer av våld, hot eller om brottsoffret befann sig i en situation som var särskilt utsatt (NCK, 2013; McKibbin, Shackelford, Goetz och Starratt, 2008). Man kan vara särskilt utsatt exempelvis om det sexuella övergreppet sker när offret sover, på något sätt är sjuk, berusad av alkohol eller droger, eller om offret blev paralyserad av allvarlig rädsla. Gärningen ska ha begåtts med uppsåt. Detta innebär att personen som utför brottet ska ha förståelse för det som gjorts men även haft en vilja till att göra det. Fängelse är den vanligaste påföljden för de som döms för våldtäkt, medan de som döms för sexuellt ofredande oftast får böter (BRÅ, 2013). Våldtäkt är beskrivet i strafflagen 6 kap 1§ Brottsbalken:

*”1:st. Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.
2:st. Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada*

eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.”

Vid brottet som skrivs i första och andra stycket mindre grovt döms förövaren till fängelse i max fyra år. Om brottet däremot anses vara grovt, döms förövaren till för grov våldtäkt med fängelse i minst fyra år men i högst tio år. Vid detta fall har brottet varit av särskilt allvarlig art, fler förövare inblandade eller att övergreppet inneburit särskilt hänsynslöshet eller råhet. Sutorius och Kaldal (2003, s. 22) menar att “i själva verket passar våldtäktsdefinitionen i lagen dåligt för att förstå vad som händer vid en våldtäkt”, då olika människor reagerar olika och alla inte använder självförsvar.

1.3 Tidigare forskning

1.3.1 Våldtäkt idag

Enligt Bergenlöv et al. (2002) är våldtäkt ett av de grövre brotten som finns i världen. Sexuellt och fysiskt våld mot kvinnor finns i alla delar av världen, men nivåerna av våldet kan variera. McKibbin, Shackelford, Goetz och Starratt (2008) menar att fler än hälften av alla våldtäkter varken anmäls eller rapporteras. Våldtäktslagar ursäktar de män som tar rätten till sina sexuella handlingar, och fördömer ofta kvinnor (Anderson, 2010). Under år 2012 anmäldes 16 900 fall av sexualbrott i Sverige, och 40 procent av alla anmälningar rubricerades som våldtäkt. En ungefär lika stor del av sexualbrotten bestod av sexuellt ofredande, och enligt BRÅ (2013) har antalet sexualbrottsanmälningar varit oföränderligt under mitten av 2000-talet. Clay-Warner och McMahon-Howard (2009) hävdar att våldtäkt är ett av det största underrapporterade brottet, med en rapporteringsfrekvens på endast 38 procent. Endast vid två procent av anmälningarna är den misstänkta en kvinna. Kvinnor är till större delen de som är utsatta för sexualbrott, men forskning (BRÅ, 2013) visar att det sker en ökning av manliga offer.

Messing, Thaller och Bagwell (2014) menar att en våldtäkt kan bli aggressiv om offret till exempel blir paralyserad av rädsla eller gör motstånd, då det krävs grövre våld från förövarens sida för att kunna genomföra våldtäkten. Messing, Thaller och Bagwell beskriver att i en undersökning gjord av “The Centers for Disease Control and Prevention” visas att en av tio kvinnor upplevt att de utsatts för en våldtäkt eller försök

till våldtäkt av sin partner. Våldtäkt är ett exempel på huruvida relationen mellan offer och förövare påverkar synen på hur allvarligt man anser att brottet är (Weis och Borges, 1973; McCormick et al., 1998). Den förövare som var bekant med sitt offer fick inte lika hårt straff som den förövare som var främmande för offret. Dold våldtäkt är när offret är bekant med den som våldtar (Cowan, 2000). Begreppet ger en relativt klar bild av människors uppfattning kring våldtäkt. Den typen av våldtäkt ses som mindre allvarlig än en våldtäkt som begås av en främling. Cowan menar att myndigheter också har denna uppfattning och att det är mindre sannolikt att den våldtäkten resulterar i en fällande dom.

Om offret känner sin förövare kan det påverka anmälningsbenägenheten (Clay-Warner och McMahan-Howard, 2009). När en person anmäler en våldtäkt är detta ofta den första kontakt som personen har med rättssystemet, och detta gör det viktigt att på förhand inte döma offret (Mont, Miller och Myhr, 2003). Att anmäla en våldtäkt kan vara känslomässigt påfrestande för offret, då det kan upplevas skamligt och förödmjukande att i första skedet behöva bli ifrågasatt av polisen om det verkligen har skett en våldtäkt (Weis & Borges, 1973). Detta menar Weis och Borges kan leda till att den drabbade betvivlar sitt bedömande av händelsen och börjar ifrågasätta om hon njöt eller hade uppmuntrat förövaren när hon blir tillfrågad om vad för kläder som användes. Går det vidare till domstol är de ännu mer kritisk till om den drabbade talar sanning eller ej, då brottet ofta saknar vittnen och där ord står mot ord, vilket kan vara ytterst traumatiserande för offret (Weis och Borges, 1973).

1.3.2 Stereotypisk våldtäkt

Clay-Warner och McMahan-Howard (2009) diskuterar att det finns olika definitioner av vad det innebär när en våldtäkt är stereotypisk. En av definitionerna, som i denna studie kommer att kallas klassisk stereotyp, menar att förövaren använder mycket våld och attackerar offret på en avlägsen plats eller har brutit sig in i offrets hus och våldfört sig på offret (Clay-Warner & McMahan-Howard, 2009; Anderson, 2007). Offret kan även ha använt sig av våld som självförsvar mot förövaren under angreppet, vilket då blir en vägande del av bevisbördan i rätten. Weis och Borges (1973) menar på att kvinnor växer upp med lärdomen att de ska skydda sig själv, och att de därför undviker situationer där de klassiska stereotypiska våldtäkterna sker. Detta gör att många kvinnor inte går ut vissa

tider på dygnet eller att de håller sig undan ”obehagliga platser”, såsom ensliga vägar, tunnlar och parker. Weis och Borges (1973) resonerar även att det är allmänt känt att som kvinna bör man inte provocera fram den manliga sexdriften, till exempel med utmanande klädsel eller genom att visa sig för tillgänglig, då deras sexualdrift anses som icke kontrollerbar. Det finns en specifik uppfattning i samhället om vem som kan utsättas för våldtäkt, till exempel att prostituerade inte påverkas lika mycket av brottet för att det ingår i deras arbete att vara ett sexuellt objekt.

De senaste fyrtio åren har det skett en ökning av våldtäkter som begås av en främling genom yttre våld, detta trots att det inte är den vanligaste typen av våldtäkt. Studier visar att kvinnor våldtas under andra omständigheter än vad den klassiska stereotypen anser. De är ofta utförda av någon som står de nära, exempelvis en partner, ex-partner, dejt eller annan bekant (Anderson, 2007, Koss et al., 1988; Check & Malamuth, 1983; Cowan, 2000). Denna definition kommer att i denna studie kallas för den moderna stereotypen. Anderson (2007) menar att synen på våldtäkt har börjat förändras. Hon hävdar att den moderna stereotypiska våldtäkten som begås av en bekant har börjat uppmärksammas mer som en verklig våldtäkt samt att våldtäkt av en främling inte längre ses som den mest vanliga våldtäkten. Cowan (2000) hävdar nämligen att fler än 80 procent av våldtäkterna utförs av en bekant eller någon med en nära relation till offret. Signaler kan oftast misstas i en situation med en bekant, då man i allmänhet inte tar en kvinnas nej på allvar (Check & Malamuth, 1983).

Diskussionen om bekanta som begår våldtäkt har blossat upp ordentligt de senaste åren enligt Anderson (2007). Antalet anmälningar mot icke-främlingar som våldtar har ökat, vilket är ett tecken på att synen sakta förändras. Sarnecki (2009) visar att av de anmälda våldtäkterna i Stockholmsområdet var andelen främmande män som förövare fler jämfört med de förövare som hade en relation till offret. Han påstår att detta inte är en representativ bild över vem som begår våldtäkten eftersom våldtäkter inom partnerförhållanden sällan anmäls. Anderson (2007) menar att den klassiska stereotypen om våldtäkt generellt är skapad av olika missförstånd och myter kring våldtäkt.

1.3.3 Våldtäktsmyter

Olsen-Fulero och Fulero (1997) belyser att det finns skillnader mellan ett typiskt brottsmålsfall och ett brottsmålsfall av typen våldtäkt. Vanligtvis fokuseras det på den åtalade, medan i många våldtäktsfall har fokus även riktats mot offret, där offrets egenskaper spelar in då domstolen ska bedöma om brottet förekommit. Bevisen är delvis av den psykologiska karaktären, där det ingår att göra en bedömning kring ansvar, kausalitet och offrets personliga uppfattning om våldtäkten. När fallet tas upp i rätten hamnar domstolen i ett dilemma då de måste avgöra trovärdighet och ansvarsdel hos både offret och förövaren (Olsen-Fulero och Fulero, 1997). Detta är dock inte en evident del av bedömandet, menar Olsen-Fulero och Fulero, utan det som slutligen bedöms är händelsen, avsikten och personliga egenskaper. Offret kan i vissa fall ses som delaktig till upptakten av brottet eller i värsta fall själv anses vara fullt ansvarig, menar Weis och Borges (1973). Detta kan även antydans i juridiken och i dess attityd till våldtäkt. Det handlar om att offret först måste bevisa sin oskuld och sen överkomma den generella uppfattningen om att våldtäkten måste varit en förförelse. Förövaren ses dessutom ofta som mentalt sjuk i våldtäktsmyterna, vilket enligt Cowan (2000) kan vara mycket farligt. Detta för att det ger en felaktig bild av vem förövaren är och en uppfattning av att det endast kan vara en mentalt störd främling som kan våldta någon. Cowan menar att en uppfattning om att en främling som våldtar passar den manliga patologin. Även de som handskas med brottet, såsom läkare, jurister och poliser relaterar till myten när de ska göra sin bedömning (Anderson, 2007; Burt, 1980).

Det finns flera olika våldtäktsmyter (Cowan, 2000). Detta gör att skulden läggs på offret istället för hos gärningsmannen, då många anser att offret måste ha provocerat fram våldtäkten på olika sätt, till exempel genom sitt beteende, tillstånd (alkoholpåverkad) eller klädsel (Cowan, 2000). Denna myt kallas ”kvinnlig lämplighet”, och är den vanligaste våldtäktsmyten. Det pratas även undermedvetet om att kvinnor är ansvariga för att förhindra våldtäkt då på grund av att den sexuella driften hos männen inte kan kontrolleras, vilket kallas ”victim-blaming” (Clay-Warner och McMahon-Howard, 2007; Cowan, 2000). Detta förnekar och bagatelliserar det sexuella våldet som sker mot kvinnorna (Burt 1980). Anderson (2007), Beattie och Spencer (2001) och Williams (1984) menar alla att i våldtäktsmyterna inkluderas även att kvinnor hittar på att de har

blivit våldtagna och att en som blivit utsatt för våldtäkt ska ha "bevisvänliga" skador att kunna uppvisa. Anmälningarna om att skador uppstått har ökat i de fall då förövaren är en främling i jämförelse med då förövaren är en bekant (Williams, 1984).

Synen på könsrollerna hos män och kvinnor visar sig stå i nära relation till vilken syn dessa män och kvinnor har på våldtäktsmyter, och till det faktum att aggression mot kvinnor ursäktas i så stor grad (Check & Malamuth, 1983; Burt 1980). Dock menar Check och Malamuth att attityder kring våldtäkt och könsrollers betydelse i samhället bör undersökas vidare. Tvärkulturella undersökningsresultat visar att de med en mer negativ könsrollssyn också har en högre toleransnivå gällande våld mot kvinnor men även brutalitet överlag (Check & Malamuth, 1983). Anderson (2010) beskriver att en "statistiskt typisk våldtäkt" är två jämlika personer som exempelvis under fest fått i sig alkohol. De går undan för att prata, mannen tar initiativ till kyssar och beröring medan kvinnan blir generad av händelsen. När han sedan tar det längre och börjar ta av hennes kläder, försöker hon motvärja med ord och rörelser. Detta uppmärksammas inte och hon gråter medan han utför våldtäkten. Hon ringer inte polisen efteråt och kanske inte berättar om övergreppet på flera år. I detta fall finns inga vapen, inget hot om livet, det sker inte utomhus och ingen misshandel förekommer. Muntligt tvång samt kroppslig påtryckning brukar förövaren ofta finna vara tillräckligt för att begå våldtäkten. Att vara passiv under våldtäkten är också vanligt, offret kan bli stel av chock och kanske endast kan gråta under brottet. Många som blivit våldtagna ringer inte direkt till polisen eller så ringer de inte alls (Anderson, 2010).

Media spelar en stor roll i hur våldtäktsmyter uppstår enligt Cowan (2000). Forskare menar att sexuellt våld i media påverkar mycket hur människor ser på våldtäkt och även hur de senare förhåller sig till detta genom sitt beteende (Malamuth, Haber och Fesbach, 1980). Mäns våld mot kvinnor är vida debatterat, men Roach och Pease (2011) menar att svartsjuka och kontroll anses vara det största drivande motivet, och att våldet som begås oftast är av det sexuella slaget. Roach och Pease menar även att synen på våldsbrott i kriminologiska sammanhang av flera forskare ses som en del av den sociala konstruktionen. Check och Malamuth (1983) beskriver att flera forskare menar att den sexuella driften i våldtäkten är en logisk följd av de könsroller som existerar i samhället

och att vi uppfostras med föreställningar kring sex och att kvinnors sexuella frihet inte är lika bred som för män. Roach och Pease (2011) menar att historiskt sett är våldtäkt en fråga om tillgång och belöning och att män är villiga att ta riskerna för att få tillgång till kvinnorna. Mannen ska vara den som är framåt gällande sex, detta även om kvinnan kanske inte vill ha samlag och tydligt uttrycker det. Denna föreställning kan vara en bidragande faktor till att våldtäkt ofta inte anses vara ett allvarligt brott i folkmedvetandet (Check och Malamuth, 1983). Om händelsen betraktas utifrån ett tillfällesperspektiv kan gärningsmannens agerande ses som ett sätt att stärka sin position, genom exempelvis våld. Samhällets påtryckningar av vad som definierar manlighet anses vara en bakomliggande orsak till många våldsbrott, och enligt Roach och Pease (2011) är de flesta som begår denna typ av brott unga och utan partner.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

I ett land som Sverige som ses som ett av de mer jämställda länderna i världen, är frågan varför då ett brott som våldtäkt fortfarande begås. Vad kan förklara att de män som begår våldtäkt tar sig rätten att våldföra sig sexuellt på en annan människa. I enlighet med tidigare forskning av Collier (1998) kommer denna studie att undersöka teorin kring dominant maskulinitet och mäns utövande av sexuellt våld. Detta för att analysera om de typiska maskulina dragen förekommer vid våldtäkter.

Relationen mellan män, maskulinitet och brott har på senare år uppmärksammats, bland annat i samband med debatter om social ordning och kriminalitet (Connell och Messerschmidt, 2005). Connell och Messerschmidt (2005) skriver om begreppet dominant maskulinitet. Mäns maskulinitet har inte bara dykt upp som en riktning inom kriminologin utan även som en angelägen fråga gällande nutida straffrättsliga frågor. Maskuliniteter inte är en fast arvsfaktor i kroppen eller i personligheten. Det är en sammansättning av agerande inom den sociala faktorn och skiljer sig därmed åt beroende på förhållandet mellan könen samt den sociala miljön (Connell och Messerschmidt, 2005). Det är väl diskuterat kring varför män begår brott (Collier, 1998). Dominant maskulinitet utformades för två årtionden sedan och har influerat dagens tankesätt kring män, genus och social hierarki. Begreppet används vid forskning i utbildning, hälsa, rådgivning samt i arbete mot våld (Connell och Messerschmidt, 2005). Begreppet

uppkom först i en studie om sociala orättvisor. I studien diskuterades skapandet av maskuliniteter och uppfattningen kring mäns kroppar. Projektet visade empiriska bevis att man kan finna hierarkier mellan både samhällsklasserna och könen (Connell och Messerschmidt, 2005).

Begreppet dominant maskulinitet har även influerat kriminologin. Män och pojkar begår vanliga brott, men brotten som de begår är grövre än de brott som kvinnor begår (Connell och Messerschmidt, 2005). Dominant maskulinitet har hjälpt att teoretisera relationen mellan maskuliniteter och en stor variation av olika brott. Begreppet är även använt i studier av olika specifika brott, som till exempel våldtäkt, misshandel, huliganism och mord (Connell och Messerschmidt, 2005).

Det finns en grundläggande problematik kring den bestående ungdomsbrottsligheten som frodas genom urban oordning, familjeproblem, frånvarande föräldrar, klassfrågor och könsdiskriminering inom rättsliga system (Collier, 1998). Problematiken byggs även på ytterligare med tanke på samhällets generella acceptans för mäns våld mot kvinnor, barn och andra män. Ovannämnda problem är några av de områden som diskuterats inom kriminologin när det kommer till maskulinitet, män och brott. Kriminologer har länge sett att könstatus samt ungdomlighet är den starkaste förutsägelsen för kriminell involvering (Collier, 1998). Forskare inom samhällsfrågor har studerat olika manliga organisationer såsom studentföreningar och idrottslag (Luke, 2009). Där har forskarna teoretiserat att maskulinitet är en huvudorsak till mäns sexuella våld mot kvinnor. Forskare har även upptäckt att dessa typer av manliga organisationer erbjuder manligt kamratstöd för sexuellt våld. Dessa funktioner uppmuntrar och normaliserar särskilda former av dominant manlighet och sexuellt våld hos männen (Luke, 2009).

Hur en våldtäkt framställs kan, enligt Ryan (2011), vara avgörande för hur uppfattningen kring attityder och sexuella beteenden lyder. Myter angående våldtäkt är i själva verket de antaganden och inställningar som människan har skapat. Denna falska uppfattning är en fördel för män som utför denna typ av våld då detta tankesätt gör att den manliga tendensen att vara sexuellt aggressiv ursäktas (Ryan, 2011). Weis och Borges (1973) menar att aggression ofta är kopplat till manlighet, och både kvinnor och män växer upp

med myten om att mäns sexualdrift är okontrollerbar och hur en klassisk våldtäkt ser ut. Detta gör att mannen känner att han kan utföra brottet för att sedan ursäkta det (Weis & Borges, 1973).

Som påtalats ovan är våldtäkt trots allt ett problem i Sverige. Detta kan förklaras med teorin kring dominant maskulinitet. Teorin har tidigare använts i studier om våldtäkt för att förklara mäns sexuella våld mot kvinnor. Trots Sverige är relativt jämställt förekommer fortfarande brottet och kan ses utifrån den valda teoretiska modellen, där maskulina strukturer kan ses i ett svenskt samhälle.

1.5 Syfte och frågeställningar

Med detta som bakgrund var syftet med denna studie att analysera och belysa förekomsten och användandet av fysiskt våld vid våldtäkter.

De frågeställningar som besvarades var:

- Vilka skillnader fanns i den fysiska våldsanvändningen beroende på vilken plats våldtäkten begicks på, och hur yttrar sig dessa skillnader?
- Vilken skillnad fanns i användande av fysiskt våld beroende på relationen mellan offret och förövaren, och hur yttrar sig dessa skillnader?
- Vilken betydelse har förövarens ålder för användande av fysiskt våld i en våldtäkt, och hur yttrar sig dessa skillnader?
- Vilka skillnader finns det i förövarens användande av alkohol samt graden av fysiskt våld vid våldtäkter?
- Hur påverkas påföljden av graden av fysiskt våld vid våldtäkter, och hur ser skillnaden ut?

2. Metod

Studien kommer främst att utföras med kvantitativ metod, som är tillämpligt när det ska förekomma en beskrivning av en omfattning eller frekvensen av något. Detta kan exempelvis vara en åsikt eller ett specifikt beteende (Denscombe, 2004). Det kommer dessutom även att vara inslag av kvalitativ data i uppsatsen, detta för att belysa, berika och exemplifiera resultatet.

2.1 Material

Denna studies insamlade data är domstolsbeslut. Data har inhämtats från många av Norrlands tingsrätter, såsom Sundsvalls tingsrätt, Ångermanlands tingsrätt (Örnsköldsvik och Härnösand), Jämtlands tingsrätt, Hudiksvalls tingsrätt, Gällivare tingsrätt, Haparanda tingsrätt, Umeå tingsrätt, Luleå tingsrätt samt Lycksele tingsrätt. Detta för att ha tillräckligt med domar för en utförlig analys. Tidsperioden för domarna som granskats är januari 2009 - januari 2015. Antalet domstolsbeslut som granskades var 76 domar.

Anledningen till att det inte var fler domar mellan åren 2009-2015 var på grund av den komplicerade brottstypen och problemet med bevisning för detta, vilket gjort att många förundersökningar lagts ner samt att åtal ogillats, dvs att den misstänkte frikänts från misstankar. Definitionen av våldtäkt i denna studie utgår från domstolarna, där förövaren dömts för våldtäkt, alternativt grov våldtäkt. I denna studie kommer våldtäktsfallen delas in i två stereotyper. En av dessa är den klassiskt stereotypiska våldtäkten som innebär att förövaren använder mycket våld och attackerar offret på en avlägsen plats eller har exempelvis brutit sig in i offrets hus och våldfört sig på offret (Clay-Warner & McMahan-Howard, 2009; Anderson, 2007). Den andra kommer att i denna studie kallas för den moderna stereotypen, som innebär att våldtäkten är utförd av någon som står de nära, exempelvis en partner, ex-partner, dejt eller annan bekant (Anderson, 2007, Koss et al., 1988; Check & Malamuth, 1983; Cowan, 2000). I den kvalitativa delen belyste studieförfattaren vilken stereotyp domen faller under. Detta genom att granska relationen, våldet samt platsen vid våldtäkten.

2.2 Deltagare

Urvalet för denna studie är män som begått våldtäkt och dömts för detta. Deskriptiv information om de brottsdrabbade, som exempelvis personnummer var begränsad på grund av sekretess då offret skall vara anonym. Den deskriptiva informationen av deltagarna visar att medelåldern var 34.63 (SD=15.1) år. Yngsta förövaren var 16 år och äldsta förövaren var 81 år. Kvinnor var överrepresenterade som offer för brottet. Fall som har exkluderats är om offret var ett barn, då det är problematiskt att få ut information på grund av sekretess.

2.3 Procedur

Kontakt med tingsrätt har skett via telefon för att diskutera möjligheter att få domar skickade via mejl för att spara på de kostnader som skulle uppstå vid fysisk pappershantering, men även för att lättare kunna hantera den data som inkommer. Sedan har de domar där män är dömda för sexualbrottet våldtäkt granskats. I programmet IBM SPSS kodades variablerna och eftersom informationen i domstolar är av nominaldata kodades dessa om till siffror för att kunna utföra skillnadstest. Detta förutom ålder på gärningsmannen som är av kvotdata.

Kodningen innebar variabler såsom kön, ålder, relation, plats, våld och påföljd. Under relation användes fyra kategorier; ”främling”, ”bekant”, ”partner” eller ”ex-partner”. I denna studie innebär ”främling” att man aldrig tidigare hade träffats eller att man just hade mött personen. Begreppet ”bekant” var någon som den drabbade träffat minst en gång innan, till att vara vänskap. För ”partner” framgår det i domen att de har ett aktivt förhållande, medan det för ”ex-partner” har skrivits ut att parterna har separerat. Det fanns även en underkategori med ”känd” eller ”okänd” förövare. För variabeln plats användes två kategorier; ”offentligt” eller ”hemmet”.

Även variabeln om fysiskt våld delades upp i två kategorier; ”lite fysiskt våld” innebär en mild form av våldsutövande, dvs. hålla fast offret eller uttrycka hot men att inga slag eller tillhyggen använts, till exempel kan offret ha sovit. Under kategorin ”mycket fysiskt våld” ingår misshandel, handgemäng och nyttjandet av tillhygge. För att undersöka det fysiska våldet i samband med gärningsmannens ålder delades ålder in i två grupper. Dessa grupper var grupp 1 = 16-35 år och grupp 2 = 36-81 år. Vid variabeln ”alkohol/narkotika” ska det framgå i domen att förövaren har brukat alkohol eller narkotika och vara påverkade under det aktuella brottet. Under variabeln påföljd användes fyra variabler; ”fängelse”, ”vård”, ”samhälls-ungdomstjänst” eller ”villkorlig dom”. Till sist vid variabeln ”påföljd” utfördes ett skillnadstest endast på de som dömdes till ett fängelsestraff. Det går inte att jämföra längden mellan olika straff. Fängelsestraffet dömdes flest förövare till och är räknat i antal månader.

2.4 Analys

I denna studie utfördes skillnadstester och för att beräkna den data som insamlats har analysmetoden chi-två test använts, som är det vanligaste icke-parametriska testet för nominaldata (Pagano, 2009). Med ett chi-två test undersöks skillnaden i en variabel för att ta reda på de eventuella skillnaderna mellan de olika kategorierna inom den variabeln (Pallant, 2010). Om det förväntade värdet är fem eller under rekommenderar Pallant (2010) att ett Fisher's exact test ska utföras, vilket även förekom i denna studie. Signifikansnivån i denna studie är $p < 0.05$, vilket är den vanligaste signifikansnivån och standard (Denscombe, 2004). Även ett chi-två test har används för att beräkna skillnaden i våldsbänagenheten för de två åldersgrupperna, 16-35 och 36-81 år. Gruppindelningen på åldern baserades på att medelåldern var 34.63 år och medianen var på 32 år (variationsbredd = 23, 32 & 45), vilket studieförfattaren då valde att dra gränsen vid 35 år. Grupp 2 som var män mellan 36-81 år var väldigt spridd i åldrarna.

2.5 Etik

Domar är offentliga handlingar enligt svensk grundlag. Dessa bör dock hanteras varsamt för alla inblandades skull då materialet kan vara känsligt. Materialet som insamlats användes inte heller i andra sammanhang än i detta projekt för att skydda de inblandade. I domstolsbesluten är de dömdas personliga information skriven men för att försäkra de dömda om konfidentialitet kommer detta inte användas i denna studie. Även vid de kvalitativa exempel som förekommer, benämns den dömda som förövaren och målsägande vid offret. Detta gör att individerna inte ska kunna kännas igen vid läsning av denna studie då de presenterade resultaten är på gruppnivå. Ejlertsson (2012) påpekar att det finns fyra forskningsetiska principer att tänka på; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Det första kravet, informationskravet, innebär att forskaren bör informera om villkoren för deltagarna och varför de bör delta och vad det kommer innebära. Detta kan inte appliceras på denna studie då det varken är en enkät eller en intervju med frivilliga deltagare. Samtyckeskravet innebär att de deltagare som ska vara med i studien blir tillfrågade huruvida de själva faktiskt vill delta eller inte. Detta appliceras inte heller på domar eftersom kontakt med förövare eller den brottsdrabbade inte sker. Den tredje principen är konfidentialitetskravet

där forskaren garanterar att uppgifter som framkommer inte delas med till personer utanför denna studie. De som finns med i studien skall ej kunna identifieras samt att forskaren har tystnadsplikt. Den sista principen är nyttjandekravet vilket innebär att resultatet som framkommer i studien och information kring den enskilda personen ej får användas eller säljas vidare utanför vetenskapliga syftet vilket inte kommer att ske med de uppgifter som finns i denna studie.

3. Resultat

3.1 Fysiska våldet och platsen för våldtäkten

Ett oberoende chi-2 test utfördes för att undersöka om det fanns någon skillnad i det fysiska våldet beroende på vart våldtäkten begicks. Analysen visas i tabell 1, och det fanns endast ett missing value. Detta visar att resultatet inte är signifikant, och att det inte finns någon skillnad i vart våldtäkten begicks beträffande om fysiskt våld förekom. Deskriptiv statistik över vad som inkluderades i vardera variabel "offentlig" och "hemmet" samt "lite fysiskt våld" samt "mycket fysiskt våld" visas i tabell 2.

Med 75 våldtäkter var hemmet den vanligaste platsen där en våldtäkt begicks, jämfört med 16 våldtäkter i offentlig miljö. I den offentliga miljön förekom våldtäkt i bil, lekpark, biograf, omklädningsrum, båthytt och krog. "Hemmet" innebär inte bara offrets hem utan även förövarens och en eventuell bekants hem. Även gemensam bostad och gruppboende/personalboende fanns under variabeln hemmet. Det var endast två domar i denna studie som var rubricerade "grov våldtäkt", men där var hemmet platsen där dessa två brott begicks.

Tabell 1

Resultat av chi-två analys om det finns skillnader i det fysiska våldet och vart våldtäkten begicks.

		Fysiskt våld				χ^2	df	p
		Mycket		Lite				
		n	%	n	%			
Plats	Offentligt	2	2,7	14	18,7			

Hemmet	12	16	47	62,7		
Totalt	14	18,7	61	81,4	0,509	1 .379

Note. Alfa nivå = $\alpha \leq 0,05$, n = antal i gruppen, % = procentandel av hela gruppen. P=beräknat med Fisher's exact test. Missing value = 1st.

Ett exempel på våld och plats som inte är enligt normen var detta fall: ”I trappan hade gärningsmannen samlag med henne. Hon stod på knä vänd mot trappan och hennes byxor och trosor var neddragna. Gärningsmannen stod bakom henne och hade vaginalt samlag med henne. Han hade inget analt samlag med henne. Hon försökte komma därifrån men hon hindrades av gärningsmannen som höll henne runt höften. Hon sade upprepade gånger att hon inte ville. Hon kände sig svag och hade ingen kraft”. Där har målsäganden varit i en offentlig miljö, med en främling som inte utförde något större fysiskt våld. Gärningsmannen dömdes för våldtäkt och fallet sorterades i denna studie in i variabeln ”lite fysiskt våld”. Den sorterades så för att det inte fanns några tecken på misshandel, tillhyggen eller andra fysiska våldsutövningar. Detta fall passar mer den moderna stereotypen för våldtäkt, men sticker ut då det är en främling som begår våldtäkten.

Det finns ett annat typexempel på hur fysiskt våld och platsen för våldtäkten kan se ut: ”Hon vaknade av att hennes bästa kompis upprört försökte väcka henne. Hon upptäckte att hon inte hade några byxor på sig och att gärningsmannen låg bakom henne, också utan byxor. Hon kände att han hade sex med henne”. Våldtäkten har begåtts av en bekant till offret, i hemmet utan fysiskt våld. Den hör hemma inom den moderna stereotypen av våldtäkt, och gärningsmannen finner ingen nödvändighet att använda mer våld än själva samlaget då offret befinner sig i ett sovande tillstånd.

3.2 Fysiskt våld och relationen mellan förövare och offer

För att se om det fanns skillnader mellan fysiskt våld och relationen mellan offer och förövare användes ett chi-2 test. Det fanns en signifikant skillnad i detta och analysen visas i tabell 2. Skillnaden visar att den bekanta förövaren var signifikant mer förekommande att begå våldtäkt där inget större fysiskt våld utförs. Eftersom det var få som använde sig av fysiskt våld och som man kan se i tabell 3 låg många av fallen under

värdet 5. När man hamnar på ett värde under 5 behöver man iaktta försiktighet vid analyseringen av resultatet (Pallant, 2010).

Då ovan nämnda analys visar ett signifikant resultat har ännu ett chi-2 test använts, för att räkna med variablerna ”känd förövare” och ”okänd förövare” samt skillnaden mellan ”mycket fysiskt våld” och ”lite fysiskt våld”. Detta för att se om skillnaden även finns i denna kategori. Resultatet av analysen visade $\chi^2(1, n=74) = .029, p = .587, \phi = -.02$, vilket inte är ett signifikant resultat.

Tabell 2

Resultat av chi-två analys om det finns skillnader i det fysiska våldet och vilken relation parterna har.

		Fysiskt våld				χ^2	df	p
		Mycket		Lite				
		n	%	n	%			
Relation	Främling	3	4,1	12	16,2			
	Bekant	5	6,8	37	50,0			
	Partner	4	5,4	4	5,4			
	Ex-partner	4	5,4	5	6,8			
Totalt		16	21,6	58	78,4	8,931	3	.030

Note. Alfa nivå = $\alpha \leq .05$, n = antal i gruppen, % = procentandel av hela gruppen. N = 74, missing value = 2.

.Ett ovanligt våldtäktsfall där gärningsmannen var främmande för offret och våldtäkten begicks i hemmet. Den passar in i den klassiska våldtäktsstereotypen där gärningsmannen är okänd för kvinnan, lurar hem henne till en lägenhetsvisning där han överfaller henne. Tingsrätten skriver så här i domen: ”Våldet har bestått i att gärningsmannen bundit målsäganden, lagt henne i en säng, tagit av henne kläderna, bränt henne med en glödlampa på ena armen då hon försökt ta sig loss, satt fast hennes händer i handfängsel som varit fäst till en stång bakom hennes rygg och att han slagit henne i ansiktet samt betvingat hennes rörelsefrihet genom att sitta på hennes överkropp”. Detta våld är sorterat i variabeln ”mycket fysiskt våld” exempelvis på grund av brännandet av glödlampan på

kroppen, samt måttat slag mot offret. Förövaren dömdes för grov våldtäkt på grund av fallets råhet.

Ett mer typiskt fall är då en ex-partner begår våldtäkten som passar inom den moderna stereotypen av våldtäkt. I domen står: ” Vid huvudförhandlingen den 20 februari 2014 berättade Kvinnan A spontant bl.a. att förövaren, då de kom till lägenheten, började kyssa henne, att han utdelade slag med något slags föremål, att han sade att han ville ha analsex varvid hon svarade att hon inte ville ha sex med honom varpå förövaren sade att om hon inte ville ha mera problem, skulle hon ställa upp på det. Därefter lämnade Kvinnan A genom svar på åklagarens frågor en fylligare och mer detaljerad redogörelse för händelseförloppet. Hon upprepade härvid förövarens uttalande samt berättade att förövaren, efter det att hon sagt att hon inte ville ha sex, slog henne både med handen och med något han höll i handen. Slagen träffade henne på bl.a. vänster sida av hakan och på armarna och vänster ben. Han tog därefter av henne kläderna, men hon hjälpte även själv till. Förövaren slet av henne trosorna vilka då gick sönder”. Detta är sorterat inom variabeln ”mycket fysiskt våld” då han slår målsäganden med både hand och tillhygge. Mannen har behövt använda sig av mer våld för att få sin vilja igenom. Han har inte kunnat acceptera det faktum att kvinnan sagt nej då mannens stolthet blivit kränkt.

3.3 Fysiskt våld och gärningsmannens ålder

För att undersöka huruvida det finns några skillnader i våldsanvändning baserade på förövarens ålder användes ett chi-två test. Analysen visas i tabell 3 och detta visade inte på någon signifikant skillnad mellan yngre och äldre förövare i deras fysiska våldsutövning. Vid beräkning av medianen, percentil samt variationsbredden användes ett frekvens test: Md = 32, variationsbredd= 65 (IQR: 23, 45).

Ett exempel på detta är ett yngre par: ”Hon sa att hon inte ville och att hon bara ville mysa. Förövaren flyttade högre upp och fick sedan som han ville. Han lyssnade inte. Hon försökte putta på honom för att få bort honom men ville inte skrika på hjälp. Hon ville inte att någon skulle komma och se henne utan kläder. De använde vanligen kondom men vid detta tillfälle sprack den. Förövaren tog av den men fortsatte ändå och fick utlösning.

Det gjorde ont i slidan”. Detta fall sorterades in i variablerna ”lite fysiskt våld” samt i åldersgruppen ”16-35 år”.

Tabell 3

Resultat av chi-två analys om det finns skillnader i det fysiska våldet och vilken åldersgrupp förövaren tillhörde.

		Fysiskt våld				χ^2	df	p
		Mycket		Lite				
		n	%	n	%			
Ålder	16-35 år	9	11,8	34	44,7			
	36-81 år	7	9,2	26	34,2			
Totalt		16	22,1	60	78,9	.01	1	.597

Note. Alfanivå = $\alpha \leq .05$, n = antal i gruppen, % = procentandel av hela gruppen.

Ett liknande fall med ett partnerförhållande där den sorterades in i åldersgruppen ”16-35 år” samt ”lite fysiskt våld”: ”Det hela gick mycket fort. Han la sig eller halvlåg ovanpå henne, pressade isär hennes ben och tryckte ner henne med en hand i hennes svank och kom in i henne. Det gjorde fruktansvärt ont och hon skrek rakt ut aj, stopp, sluta. När hon försökte få in sin ena hand under sin kropp för att försöka resa sig upp drog han ut hennes hand. Hon gjorde vad hon kunde för att komma loss, men hon var helt maktlös. Han struntade i det hon skrek och genomförde ett analt samlag med henne. Hon tror inte att hon sa åt förövaren att bli klar, men hon sa sluta och lägg av. När han var klar och hon kunde sätta sig upp såg hon att hans blick var iskall och stel istället för de kärleksfulla ögon som han brukade ha. Hon blev ursinnig på honom över det hon blivit utsatt för och sa åt honom att han skulle ställa sig på alla fyra så skulle hon ta ett kvastskäft och göra likadant på honom som han hade gjort på henne”. Trots nekande tvingades kvinnan till samlag av den fysiskt starkare mannen. Detta är likt den moderna stereotypiska våldtäkten och passar in för teorin maskulinitet.

3.4 Fysiskt våld och förövarens alkohol/narkotikaanvändning

För att se om det fanns skillnader mellan fysiskt våld och användandet av alkohol hos förövaren användes ett chi-2 test. Det fanns en ingen signifikant skillnad i detta och analysen visas i tabell 4. Detta visar att alkohol/droger förekommer oftare vid våldtäktsfall med lite inslag av fysiskt våld. Det var även fler som totalt sett var påverkade av alkohol/droger än att förövaren inte var påverkad. Dock var detta ingen signifikant skillnad utan endast baserat på frekvenserna.

Tabell 4

Resultat av chi-två analys om det finns skillnader i det fysiska våldet och alkohol/droganvändningen hos förövaren.

	Fysiskt våld				χ^2	df	p
	Mycket		Lite				
	n	%	n	%			
Alkohol/ droger	Alkohol/ drogpåverkan						
	6	8,2	32	43,8			
	Inga tecken på alkohol/ drogpåverkan						
	10	13,7	25	34,2			
Totalt	16	21,9	57	78,1	1,739	1	.150

Note. Alfa nivå = $\alpha \leq .05$, n = antal i gruppen, % = procentandel av hela gruppen.

Fler förövare var påverkade av alkohol/droger än förövare som inte var påverkade. Detta visade sig exempelvis genom detta exempel. Förövaren är ovanligt nog på en offentlig plats och har druckit alkohol. ”Förövaren har uppgett att målsäganden aldrig lade sig för att sova i kupén. Vid tretiden på natten tog hon sin packning och gick därifrån. Även förövarens vän lämnade kupén. Han och förövarens andra vän lade sig då och sov i varsin överslaf. Han vaknade av att polis väckte honom. Han hade druckit en hel del alkohol, men minns allt som hände. [...] Han lade sig sen ner bakom henne. När han började ta på hennes mage och lår, utanpå hennes kläder, tog hon bort hans hand. Han slutade en stund, men började sen ta på henne igen. Hon sade då åt honom att sluta och poängterade att de bara var vänner. Någon av de andra männen i kupén sade då något till förövaren. Därefter somnade hon. Hon vaknade av att förövaren stötte in i hennes vagina. Hon tror att han

var på väg att föra in sin penis i henne, men har uppgett att det teoretiskt sett är möjligt att det var hans fingrar han förde in. Han slutade direkt när hon vaknade”. Trots att offret markant visade att denne inte var intresserad utförde förövaren sexuella handlingar mot offret.

3.5 Fysiskt våld och påföljden

För att undersöka huruvida det finns några skillnader i våldsanvändning samt påföljden, användes ett chi-två test. Analysen visas i tabell 5. Detta visade en signifikant skillnad vid påföljden för förövaren och deras fysiska våldsutövning. Vid mer våldsanvändning, så som stryptag och lavetter dömdes förövaren till högre straff än de som inte använde mycket fysiskt våld.

Tabell 5

Resultat av chi-två analys om det finns skillnader i det fysiska våldet och påföljden för förövaren.

	Fysiskt våld				χ^2	df	p
	Mycket		Lite				
	n	%	n	%			
2 år eller mindre	5	8,3	29	48,3			
Påföljd Mer än 2 år	10	16,7	16	26,7			
Totalt	15	25	45	75	4,434	1	.035

Note. Alfa nivå = $\alpha \leq .05$, n = antal i gruppen, % = procentandel av hela gruppen.

Missing value = 15

De fyra som dömdes till villkorlig dom använde inte mycket fysiskt våld utan alla utförde lite fysiskt våld. Likadant var det med de fem förövare som dömdes till samhälls- ungdomstjänst, där alla utövade lite fysiskt våld. Endast en av sju förövare som dömdes till vård utövade mycket fysiskt våld. Slutligen de förövare som dömdes till fängelse använde 15 av 60 förövare mycket fysiskt våld.

Här är ett exempel på ett typiskt fall med en vanligt längd på påföljden. ”Hon somnade om och vaknade efter ett tag av att förövaren tafsade henne på bröstet. Hon låg i sängen

närmast dörren. Han satt i sängen. Hon hade ett svart linne på sig och han tafsade utanpå linnet. Hon sade åt honom att sluta. Hon vet inte om han sade något. Hon vet inte hur länge han tafsade för hon somnade igen. Efter ett litet tag vaknade hon av att han hade sex med henne”. Här fick förövaren fängelsestraff på 24 månader.

Det utfördes ytterligare en analys, gällande om det fanns någon skillnad i vilken typ av påföljd som förövaren dömdes till och användandet av våld. Där påföljder som fängelse, vård, samhällstjänst eller villkorlig dom förekom. Resultatet visade $\chi^2(3, n=76) = 3.155$, $p = .368$, $\phi = -.204$. Detta visade inte på någon signifikant skillnad. Endast en som begick mycket fysiskt våld dömdes till vård, och resten som begick mycket fysiskt våld fick fängelse (15 st). Vid lite fysiskt våld dömdes majoriteten till fängelse (45 st), och 15 stycken dömdes till de andra påföljderna. Vid en analys kring variablerna ”frihetsberövande” och ”ej frihetsberövande” samt våldsutövning visade resultatet $\chi^2(1, n=76) = 2.722$, $p = .104$, $\phi = -.189$, utan någon signifikant skillnad.

4. Diskussion

Syftet med denna studie var att analysera och belysa förekomsten och användandet av fysiskt våld vid våldtäkter. Resultatet av de två undersökta frågorna ”vilken skillnad fanns i användande av fysiskt våld beroende på relationen mellan offret och förövaren?” samt ”hur påverkas påföljden av graden av fysiskt våld vid våldtäkter, och hur ser skillnaden ut?” visade på signifikanta skillnader. I de tre andra frågorna som ställdes visade analysen att det inte fanns några signifikanta skillnader mellan grupperna. Dessa frågor var ”vilka skillnader fanns i den fysiska våldsanvändningen beroende på vilken plats våldtäkten begicks på?”, ”vilken betydelse har förövarens ålder för användande av fysiskt våld vid en våldtäkt?”, ”vilka skillnader finns det i förövarens användande av alkohol samt graden av fysiskt våld vid våldtäkter?”. Resultatet visar att en våldtäkt oftast sker i hemmet, men det fanns ingen signifikant skillnad i samband med det fysiska våldet och platsen för våldtäkten. Studier visar att kvinnor mest frekvent våldtas av någon som står dem nära, exempelvis en partner, ex-partner, dejt eller annan bekant (Anderson, 2007, Koss et al., 1988; Check & Malamuth, 1983; Cowan, 2000), vilket även resultatet i denna studie visar. I denna studie var dock förövaren en främling i fler

fall än partner och ex-partner sammanlagt. Möjligheten finns att det inte anmäls lika ofta om en närstående begår våldtäkten, eftersom det inte ansetts vara en våldtäkt eller att det inte var så våldsamt att offret ansåg det värt att anmäla (L'armand och Pepitone, 1982). Under år 2012 anmäldes 16 900 fall av sexualbrott i Sverige, och 40 procent av alla anmälningar rubricerades som våldtäkt (6 760 st). Detta jämfört med de 76 dömda våldtäktsmän som dömdes under perioden 2009-2015, är det en väldigt liten siffra som faktiskt döms för brottet.

L'armand och Pepitone (1982) menar att det kan vara så att våldtäkt i en relation kan ses som mindre våldsamt och mindre skadande, vilket kan vara en orsak till att mörkertalet av våldtäkter inom nära relationer är högre än vid våldtäkter av främlingar, vilket även Sarnecki (2009) poängterar. Dock är det inte alls mer sannolikt att anmälningsbenägenheten är högre om förövaren är en främling för offret (Clay-Warner och McMahon-Howard, 2009; Weis och Borges, 1973). Offret blir istället inte trodd i samma utsträckning om förövaren är en bekant, speciellt om rättsväsendet har stereotypa uppfattningar om våldtäkt i enlighet med den klassiska stereotypen. Detta kan medföra att det fokuseras på att ifrågasätta offrets delaktighet i våldtäkten, dvs victim-blaming. Cowan (2000) hävdar dock att det är mindre sannolikt att våldtäkt får en fällande dom om det sker utanför den klassiska stereotypa uppfattningen om våldtäkt. McCormick et al. (1998) håller med och menar att det kan bli mildare straff om offret är bekant med förövaren.

Cowan (2000) menar att victim-blaming oftare sker när våldtäkten begås av en bekant eller närstående, och därmed blir dessa fall svårare att åtala än våldtäkter utförda av främlingar. Detta är förståeligt då i fall med bekanta eller närstående, såsom partners och ex-partners, kan göra det komplicerat att bevisa att brott begåtts. Om polis och jurister/domare inte tror på offret i samma utsträckning som på förövaren blir detta ännu mer problematiskt. Analysen vid skillnader mellan fysiskt våld och relation blev signifikant, vilket även tidigare studier bekräftar (Anderson, 2007, Koss et al., 1988; Check & Malamuth, 1983; Cowan, 2000). Detta resultat var i enlighet med den moderna stereotypiska våldtäkten, där den bekanta stod för flest dömda våldtäkter. Detta resultat

visade även att dessa inte tillämpar fysiskt våld för att kunna utföra våldtäkten, vilket även Andersson (2010) påvisar. Luke (2009) beskriver att forskare har teoretiserat kring huvudorsaken till mäns sexuella våld mot kvinnor, och kommit fram till att maskulinitet är svaret. Männerna har inte behövt använda överdrivet mycket fysiskt våld, då de med intensiv handlingskraft kunnat våldföra sig på kvinnan. De använder sin tyngd för att hålla ner sitt offer och hotar henne tills hon gråtandes blir paralyserad av rädsla. En våldtäkt är i sig själv en fruktansvärd upplevelse, och användandet av fysiskt våld är inte kriteriet som gör den värd att anmäla.

Då det finns olika stereotyper kring våldtäkt, där den klassiska stereotypen är att förövaren använder mycket våld och attackerar offret på en avlägsen plats eller bryter sig in i offrets hus och våldför sig på offret (Clay-Warner & McMahon-Howard, 2009; Anderson, 2007). Detta är en problematik som undersöks i denna studie. Vilken typ av våld tillämpar förövaren och stämmer den överens med den klassiska eller moderna stereotypen? Att sortera in domar under ”lite fysiskt våld” har under studiens gång resonerats kring av studieförfattaren, då Sarnecki (2009) menar att det måste finnas någon typ av våld för att en våldtäkt ska ske. Studien bestod av att söka efter fysiskt våld, där handgemäng och liknande sorterades in. Det var inte relevant hur mycket fysiskt våld som förekommit vid våldtäkten utan om det fanns inslag av det. Våldtäkt är våldsgrundande, men består inte alltid av fysiska påhopp på andra delar av kroppen.

Offret har fått berättat för sig av samhället hur de ska undvika situationer som kan leda till våldtäkt. Detta innebär att man inte ska gå ut vissa tider på dygnet eller att försöka undvika typiskt obehagliga platser, eftersom stereotypen samt teorin om maskulinitet ursäktar detta. Även uppfattningen att våldtäkter endast sker i en mörk gränd eller park där en främling står för angreppet innefattas i denna stereotyp (Weis & Borges, 1973). Vid resultatet av analysen om sambandet mellan fysiskt våld och platsen där våldtäkten begicks visades det ingen signifikant skillnad. Detta är mycket intressant då den klassiska stereotypen hävdar att våldtäkter sker utomhus eller alternativt genom ett inbrott i bostaden, medan den moderna hävdar att våldtäkter mestadels sker i hemmet. Trots icke signifikansen var det procentuellt fler våldtäkter som begicks i hemmet än i offentlig miljö, vilket passar in i den moderna stereotypen samt understryker vad tidigare forskare

hävdar. Detta strider sig mot Sarneckis (2009) resultat där de flesta våldtäkterna i Stockholmsområdet skedde utomhus. Han hävdar dock att detta resultat inte är representativt på grund av stort mörkertal. Dominant maskulinitet som nämns kan förklara varför hemmet stod för den större procentuella delen av våldtäktsfallen. Detta med tanke på att man även då befinner sig i en ”trygg” miljö har offret ändå blivit utsatt för våldtäkt. Dessa män har inte tagit hänsyn till offrets vilja eller att offret varit i en särskilt utsatt situation.

Collier (1998) menar att det diskuteras mycket kring varför män begår brott. En teori heter dominant maskulinitet, vilket har influerat tankesättet som samhället idag har kring män, genus och social hierarki samt synen på kriminalitet (Connell och Messerschmidt, 2005). Connell och Messerschmidt menar att maskulinitet är resultatet av den sociala miljön, inte att det finns i generna eller i personligheten. Självklart begår även kvinnor brott, men män begår grövre brott i jämförelse med kvinnorna. Om maskulinitet kan förklara varför männen begår grövre brott, kan det även bidra till att ursäkta männens beteende. Den sociala konstruktionen gör att männen sorteras in i en mall, där det är manligt att vara tuff och oberoende av andra. När detta sedan blandas med myter och stereotyper kring våldtäkt bidrar det till att vinkla männens syn på sexuella beteenden (Ryan, 2011). Den falska uppfattningen skapar en fördel för männen, som kan använda detta som ursäkt för att vara aggressiv vid sexuella tendenser. Ursäktandet visas även vid varje våldtäkt, då man tar sig rätten att kränka en annan människas egen vilja och sexuella integritet. Vid de exempel som presenterades i resultatet syns ett mönster av detta ursäktande och kränkning.

För frågeställningen om skillnader i samband med ålder och fysisk våldsutövning visade analysen på ett icke signifikant resultat. De två åldersgrupperna, 16-35 år och 36-81 år, visade inte någon signifikant skillnad i fysiskt våldsutövande. Detta trots att forskare hävdar att könsstatus samt ungdomlighet har starkast förutsägelse för kriminalitet (Collier, 1998). Olika manliga organisationer, såsom idrottslag och studentföreningen, erbjuder manligt kamratstöd samt uppmuntrar och normaliserar dominant manlighet och sexuellt våld (Luke, 2014). Detta strider mot denna studies resultat som inte påvisar någon skillnad i åldersgrupperna.

Då denna studie samlat data från olika delar av Norrland kan detta ha påverkat resultatet kring ålder och fysiskt våldsutövande. Det kanske skulle se annorlunda ut om man gjort studier i storstäder, där det finns tillgång till ett bredare uteliv genom till exempel fler nattklubbar. Det kan även vara så att den dominanta maskuliniteten inte är som påtagligast i yngre ålder men inte heller försvinner desto äldre männen blir. Gruppindelningen på åldern kan även diskuteras, vad som innefattar yngre samt äldre, men då medelåldern var 34.63 år och medianen var på 32 år valde dock studieförfattaren att dra gränsen vid 35 år. Grupp 2 som var män mellan 36-81 år var väldigt spridd i åldrarna. Om den dominanta maskuliniteten håller sig stadig oavsett ålder bör detta diskuteras hur uppfostrandet av män är problematiskt. Om maskulinitet bidrar till våldsutövning och sexuellt våld bör samhället tänka över vilka värderingar som lärs ut genom uppfostran, media och kamratskap.

Analysen vid frågeställningen kring alkohol och våldsutövning visade ingen signifikant skillnad. Dock förekom fler förövare som var påverkade av alkohol/droger än de som inte var påverkade. Forskare menar att alkohol förekommer i flertal studier i samband med sexualbrott, och att alkohol förekommer mellan en tredjedel upp till tre fjärdedelar av alla sexualbrott (Schuller & Stewart, 2000). Schuller och Stewart menar även att majoriteten av de våldtäkter som sker på amerikanska college är influerade av alkohol. Detta är ett viktigt perspektiv i sexualbrottsforskning, där samhället tidigt kan jobba hos ungdomar, alkohol samt vad ett nej innebär. Resultatet visade ingen signifikant skillnad, men trots det var förövaren påverkad av alkohol i fler fall i denna studie. Det användes inte lika mycket våld när alkohol var influerat hos förövaren.

Detta kan ha flertal olika förklaringar. Förövaren och offret kan båda varit påverkade, och offret inte varit kapabel till att göra något motstånd på grund av sin berusning. Dock uteslöts offrets påverkan av alkohol i denna studie då studieförfattaren inte finner att det är av någon betydelse. En person ska kunna vara berusad utan att bli våldtagen. Cowan (2000) menar att en våldtäktsmyt lägger skulden på offret istället för hos gärningsmannen. Detta på grund av sitt tillstånd vid alkoholpåverkan. Tjejen har då enligt myten ansvar att inte vara berusad för att inte bli utnyttjad. Heilig (2011) beskriver även att alkohol

förstärker ens känslor och känslotillstånd. Detta kan möjligen öka våldsbenägenheten och den dominanta maskuliniteten. Detta var dock inget som denna studie visade på. Förövare påverkade av alkohol utförde mindre fysiskt våld mot sitt offer i majoriteten av fallen.

Vid frågeställningen kring skillnaden i våldsutövande och längden på påföljden visade det en signifikant skillnad. Skillnaden visade att vid mer våldsanvändning, så som stryptag och lavetter dömdes förövaren till högre straff än de som inte använde mycket fysiskt våld. Detta resultat visar att trots förövaren inte döms till grov våldtäkt, görs det även bedömningar kring eventuellt hur mycket våld som förekom. BRÅ (2013) menade att fängelsestraff är den vanligaste påföljden och denna studie visade inget annat resultat än likvärdigt det BRÅ hade. Dock fanns det inga signifikanta skillnader kring utövande av våld samt om förövaren blev frihetsberövad eller ej, samt vilken typ av straff förövaren dömdes till. Detta kan ha blivit snedfördelat då vissa variabler var väldigt få i antal eller inte fanns något antal alls.

4.1 Metoddiskussion

Många av de domar som genomgicks var sådana som ogillades och den misstänka blev aldrig dömd för våldtäkt. Detta gjorde att ett flertal domar bortföll i denna studie. Totalt undersöktes 76 domar som slutat med en dömd förövare. Med tanke på det stora området dessa data är insamlad från skulle denna siffra kunna anses vara relativt låg för en femårsperiod. I ett flertal fall som domstolarna skickade stod åtalet för våldtäkt, men förövaren dömdes för något annat, exempelvis sexuellt utnyttjande. Resultatet hade kunnat visa mer om studien hade haft ett större urval av domstolsfall. Om möjligt genom att undersöka hela Sveriges våldtäktsdomar. Studien hade även kunnat utöka tidsskalan några år, men då detta inte är digitaliserat bedömdes det som icke behövligt då 76 domar är tillräckligt i detta fall. Några domar hade inte mer information än att det fanns en misstänkt och om den misstänkte dömdes eller inte, vilket ledde till några missing values. Styrkor med studien är att domarna samlats in från flera olika tingsrätter för att kunna göra en bredare undersökning och därmed få ett mer generaliserbart resultat än om studien hämtat data av endast en tingsrätt. Få fall innehåller mycket fysiskt våld, vilket gör den insamlade datan snedfördelat. Många analyser beräknades med Fisher's exact test på

grund av att flertal av värdena var under 5. En annan styrka med studien är de kvalitativa data som presenteras i resultatet. Detta gör studien mer intressant och ger mer förståelse hos läsaren hur både domstolsbesluten men även fallen ser ut.

4.2 Slutsats

Den här studien belyser frågan om det finns skillnader i fysiskt våld samt olika kontexter i våldtäktsdomar. Resultatet visade en signifikant skillnad gällande fysiskt våld i samband med relationen mellan offer och förövare. Det finns studier som visar att maskulinitet är skapat av samhället (Connell och Messerschmidt, 2005). Maskulinitet drabbar både offer och förövare, och de kan bli traumatiserande. Då förövarna växer upp med tankesättet att en man ska vara maskulin kan detta leda till uppfattningen att de inte kan styra exempelvis sina sexuella tendenser. Offret i exempelvis ett våldtäktsfall får i stället leva med skuld och skam. Dagens forskning om maskulinitet, victim-blaming och våldtäkt i relation till alkohol skulle vara något att undersöka vidare för att se huruvida framsteg görs i samhället inom området våldtäkt och mäns kriminalitet, då detta är en viktig samhällsfråga.

Referenser

Anderson, I., Beattie, G., & Spencer, C. (2001). Can Blaming Victims of Rape be Logical? Attribution Theory and Discourse Analytic Perspectives. *Human Relations*, 54:4, 445-467.

Anderson, M. (2010). Disminishing the legal impact of negative social attitudes toward acquaintance rape victims. *New Criminal Law review: An international and Interdisciplinary Journal*, 13:4, 644-664,

Anderson, I. (2007). What is a typical rape? Effects of victim and participant gender in female and male rape perception. *British Journal of Social Psychology*, 46, 225–245.

Bergenlöv, E., Lindstedt Cronberg, M., & Österberg, E. (2002). Offer för brott våldtäkt, incest och barnamord i Sveriges historia från reformationen till nutid. *Nordic Academic Press*.

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2013). *Våldtäkt och sexualbrott*. Hämtad 2013-12-19 från <http://www.bra.se/bra/brott--statistik/valdtakt-och-sexualbrott.html>

Burt, R. M. (1980). Cultural Myths and Supports for Rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38:2, 217-230.

Check, J. V. P., & Malamuth, N. M. (1983). Sex Role Stereotyping and Reactions to Depictions of Stranger Versus Acquaintance Rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45:2, 344-356.

Clay-Warner, J., & McMahon-Howard, J. (2009). Rape Reporting: "Classic Rape" and the Behavior of Law. *Violence and Victims*, 24:6, 723-743.

Collier, R., & Walgrave, L. (1998). Masculinities and crime. *Criminal Justice Matters*, 34:1, 21-24.

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19:6, 829-859.

Cowan, G. (2000). Beliefs About the Causes of Four Types of Rape. *Sex Roles*, 42:9/10, 807-823.

Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler. Samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.

Heilig, M. (2011). *Beroendetillstånd*. Lund : Studentlitteratur

Koss, M. P., Dinero, T. E., Seibel, C. A., och Cox, S. L. (1988). Stranger and Acquaintance Rape: Are There Differences In the Victim's Experience? *Psychology of women quarterly*, 12:1, 1-24.

L'Armand, K. & Pepitone, A. (1982). Judgments of Rape: A Study of Victim-Rapist Relationship and Victim Sexual History. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8:1, 134-139.

Luke, K. P. (2009). Sexual Violence Prevention and Technologies of Gender among Heavy-Drinking College Women. *Social Service Review*, 83:1, 79-109

Malamuth, N. M., Haber, S., & Feshbach, S. (1980). Testing hypotheses regarding rape: Exposure to sexual violence, sex differences, and the “normality” of rapists. *Journal of Research in Personality*, 14, 121-137.

Messing, J. T., Thaller, J., & Bagwell, M. (2014). Factors related to sexual abuse and forced sex in a sample of women experiencing police-involved intimate partner violence. *Healt Soc Work*, 39:3, 181-191

McCormick, J. S., Maric, A., Seto, M. C., & Barbaree, H. E. (1998). Relationship to Victim Predicts Sentence Length in Sexual Assault Cases. *Journal of Interpersonal Violence*, 13:3, 413-420.

McKibbin, W. F., Shackelford, T. K., Goetz, A. T., & Starratt, V. G. (2008) Why Do Men Rape? An Evolutionary Psychological Perspective. *Review of General Psychology*, 12:1, 86–97.

Mont, J. D., Miller, K-L., & Myhr, T. L. (2003). The Role of “Real Rape” and “Real Victim” Stereotypes in the Police Reporting Practices of Sexually Assaulted Women. *Violence Against Women*, 9:4, 466-486.

Nationellt centrum för kvinnofrid. (2013). Sexualbrottslagstiftningen. Hämtad 2013-12-20 hämtad från:

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Sexuellt_vald/Sexualbrottslagstiftningen/

Olsen-Fulero, L., & Fulero, S. M. (1997). Commonsense rape judgments: An Empathy-Complexity Theory of Rape Juror Story Making. *Psychology, Public Policy, and Law*, 3:2/3, 402-427.

Pagano, P. R. (2009). *Understanding Statistics in the Behavioral Sciences* (9:e uppl.). Wadsworth, Canada: Thomson.

Pallant, J. (2010). *SPSS Survival Manual: A step by step guide to data analysis using SPSS* (10:e uppl.). Maidenhead: Open University Press

Roach, J., & Pease, K. (2011). Evolution and the Prevention of Violent Crime. *Psychology*, 2:4, 393-404.

Ryan, K. M. (2011). The relationship between rape myths and sexual scripts: The social construction of rape. *Sex roles*, 65, 774-782

Sarnecki, J. (2009). *Introduktion till kriminologi*. Lund : Studentlitteratur

Sutorious, H., & Kaldal, A. (2003). *Bevisprövning vid sexualbrott*. Norstedts Juridik AB.

Weis, K., & Borges, S. (1973). Victimology and rape. The case of the legitimate victim. *Issues in criminology*, 8:2, 71-115.

Williams, L. S. (1984). The Classic Rape: When Do Victims Report? *Social problems*, 31:4, 459-467